

Perandoria Austro-Hungareze

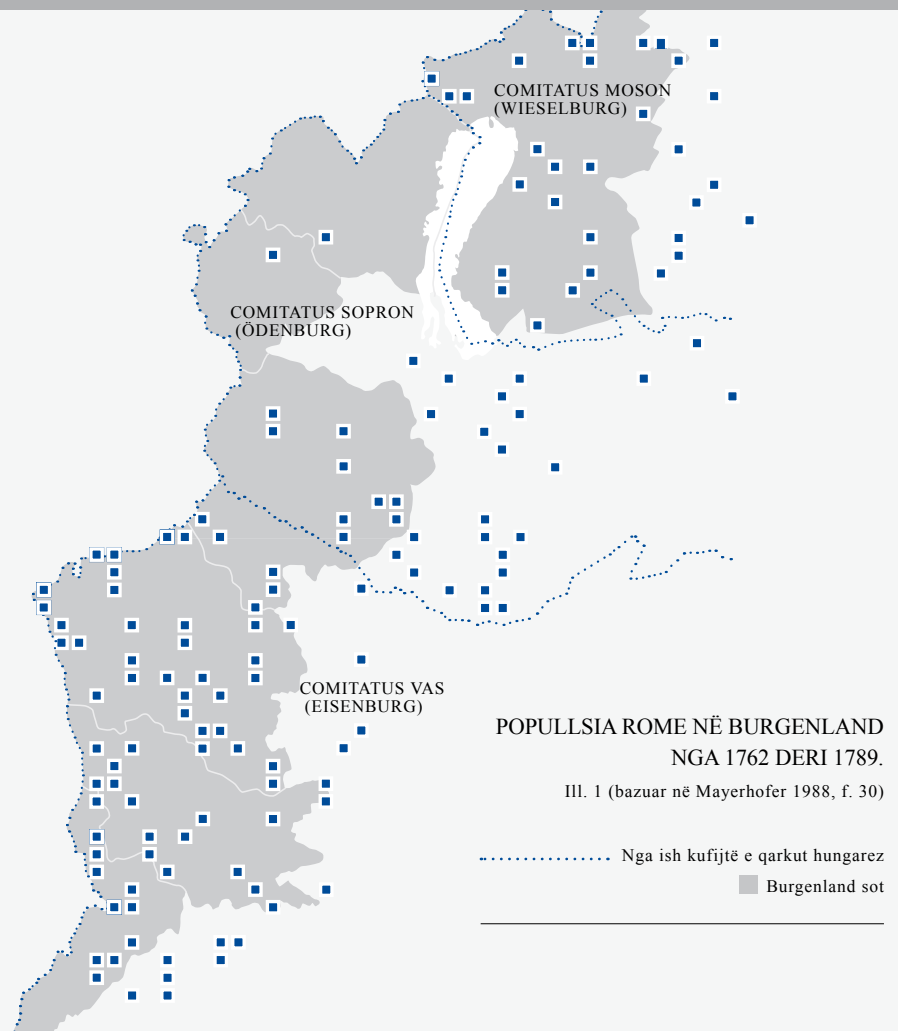
përpiluar nga redaktorët

Një metodë e re: asimilimi | Katër dekretet e Maria Theresia | Suksesi i vogël | Tentimet e dështuara në Spanjë dhe Gjermani

➤ Në fazën tanimë të hershme, njerëzit kishin tentuar të ndalonin romët nga të jetuarit e mënyrës së tyre të jetës dhe kulturës. Sidoqoftë, në një shkallë më të gjerë, politikën e asimilimit për shumicën e popullsisë ishin paraqitur nga sunduesit vetëm në Epokën e Absolutizmit Iluminues. Perandoresha Maria Theresia dhe djali i saj Joseph II në veçanti ndoqën programet që kishin për qëllim vendosjen e romëve dhe asimilimin e tyre. Në vend të dhunës fizike një formë e re e mizorisë përdorej për të transformuar “Ciganët” e papërmbajtur, dhe deri në një masë jo produktiv, në subjekte të vendosur dhe të dobishëm: romëve iu jepeshin toka, ata nuk kishin të drejtë të flisnin gjuhën Romani dhe të martoheshin në mes vete, ata u regjistruan, dhe më në fund fëmijët e tyre u morën. Sidoqoftë, këto masa patën sukses vetëm në Hungarinë perëndimore, në Burgenlandin e sotshëm austriak dhe zonat e afërta. Në territoret tjera të Perandorisë, si dhe në Spanjë dhe Gjermani, ku presioni për asimilim gjithashtu ishte rritur, politika e sundimtarëve për asimilim kishte dështuar.

PARATHËNIE

Epoka e Absolutizmit Iluminues karakterizohej me ndryshimet thelbësore në politikën e sovranit ndaj “Ciganëve”. Përkundër dështimit të plotë të të gjitha përpjekjeve për t'i dëbuar përjetësisht nga dominimi i tyre, sovranët e Iluminizmit kërkonin metoda të reja dhe mënyra për të zgjidhur “problemin Cigan” nga gjysma e dytë e shekullit të 18-të e më tej. Prandaj, asimilimi me dekret të shtetit iu shtua metodave të përjashtimit dhe persekutimit të romëve që praktikohen edhe sot.

Një metodë e re: asimilimi

Katër dekretet e Maria Theresia

Suksesi i vogël

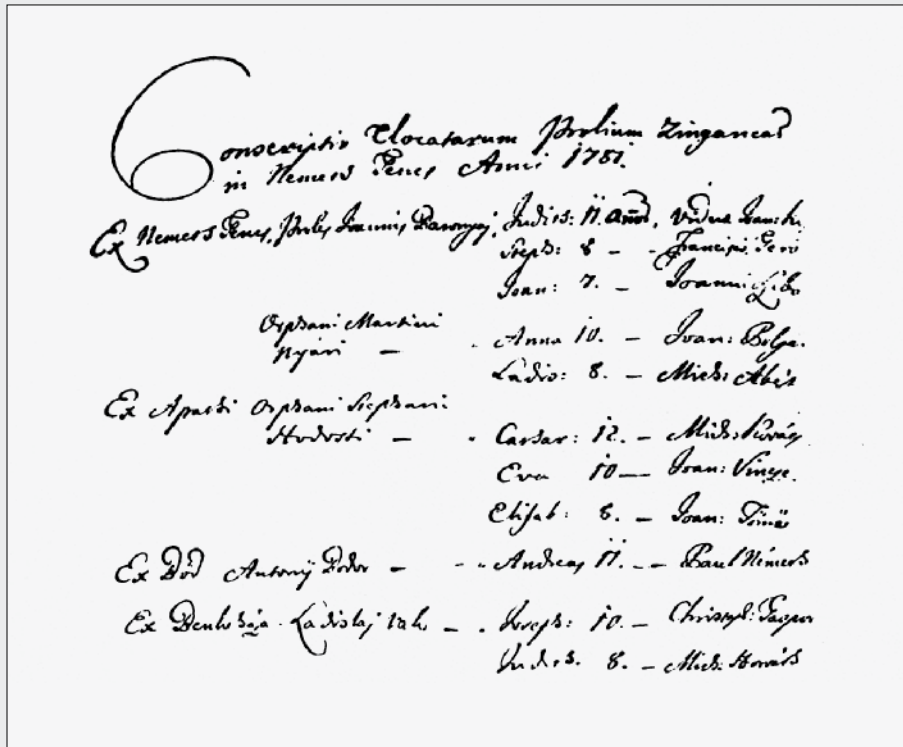
Tentimet e dështuara në Spanjë dhe Gjermani

III. 2

Maria Theresia, Perandoreshë e Perandorisë Austro-Hungareze.

(nga Vacha 1992, f. 295)

III. 3

Lista e fëmijëve "Ciganë" të "ri-vendosur" në Nagygyecs në vitin 1782.

(nga Mayerhofer 1988, f. 29) (Detaj)

NJË METODË E RE: ASIMILIMI

U ndërmorën masat që detyronin romët të hiqnin dorë nga mënyra e tyre e jetesës, me qëllim të eliminimit të "bezdisë së papërmbajtur" dhe të transformimit të ashtuquajturave pjesë "jo produktive" të popullsisë në "njerëz të respektueshëm, të bindur dhe të zells-hëm". Qëllimi më i rëndësishëm i këtyre masave ishte të parandaloheshin romët nga bredhja dhe të bënte që "Ciganët endacak dhe vagabond" të vendoseshin në mënyrë të përhershme. Shtrengimi për të jetuar jetën rurale apo për të mësuar profesionet civile, dhe shkatërrimi i identitetit të tyre kulturor, kishte për qëllim asimilimin e tyre në shoqëri.

Motivet parësore prapa zbatimit të asimilimit në atë kohë padyshim ishin aspirata e shtetit të centralizuar për të kontrolluar subjektet e tij dhe për të integruar romët në sistemin ekzistues ekonomik. Sidoqoftë, besimet religjioze të disa sovranëve gjithashtu

patën një rol. Ata e shihnin si një detyrë të ndershme në "civilizimin" e "Ciganëve" duke zbatuar "ri-edukimin" e tyre për tu bërë "Të krishterë të mirë".

Politikat e asimilimit gjatë asaj kohe bazoheshin në mënyrën se si Iluminizmi perceptonte qeniet njerëzore: individit konsiderohej si "i aftë për të mësuar dhe përmirësuar". Në të njëjtën kohë, masat që ishin marrë për asimilimin e romëve bazoheshin në supozimin se kultura e tyre ishte inferiore në parim. Asimilimi fizik i "Ciganëve" u zëvendësua me shkatërrimin e kulturës së tyre dhe mënyrave tradicionale të jetës. Vetëm duke krahasuar persekutimin brutal të kohërave të mëhershme kjo mënyrë e re e trajtimit të romëve me gjasë do të mund të konsiderohej si përparuese. Për më tepër, metodat që aplikoheshin për "civilizimin" e romëve – siç ishte marrja e fëmijëve të tyre – në shumë raste ishin më brutale dhe çnjerëzore.

Përpjekjet shumë të hershme nga shteti për asimilimin e romëve mund të gjenden në Spanjë. Që nga viti

1619 autoritetet dëshironin të detyronin romët që të vendoseshin, dhe përdornin metodat e asimilimit siç ishte ndalimi i përdorimit të gjuhës Romani (1633), duke ndarë prindërit dhe fëmijët dhe duke i vendosur fëmijët në jetimore, si dhe duke i dërguar meshkujt dhe femrat në shtëpi të ndara korrektimi (1686, 1725).

KATËR DEKRETET E MARIA THERESIA

Maria Theresia, perandoresha e Perandorisë Austro-Hungareze, ishte një shembull me politikën e saj të asimilimit që pati ndikim tek shumë sovranë të tjerë. Në përpjekjet e saj për ti romët të vendosen si "qytetarë të rinj" ose "fermerë të rinj", ajo në tërësi nxori katër dekrete të mëdha gjatë sundimit të saj (1740-1780). Përmes këtyre dekretëve romët duhej të detyroheshin të hiqnin dorë nga mënyrat e tyre të jetesës.

Dekreti i parë (1758) i detyroi "Ciganët" të vendoseshin. Atyre u

“MENAXHIMI I CIGANËVE ”

Disa parime themelore të udhëzimeve “De Domiciliatione et Regulatione Zingarorum” (për vendosjen dhe menaxhimin e Ciganëve), të publikuara më 9 tetor, 1783, nga Perandori Joseph II:

- Romët nuk lejohen më të vendosin tendat në pyje; në fakt, ata duhet të nxiten të kultivojnë tokën në qyteza, në zonat gati të pa pyllëzuara.
- Juridiksioni i vojvodëve zëvendësohet me atë të Gjyqtarit të Lartë.
- Romët nuk lejohen të mbajnë kuaj për qëllimin e vetëm të shitjes së tyre. Bujkrobërit kanë të drejtë të posedojnë kuaj, por vetëm për punë, dhe në asnjë mënyrë nuk u lejohet tregtia me ta.
- 24 goditje me shkop ishte dënimi për përdorimin e “gjuhës Cigane”.
- Dënimi i njëjtë zbatohet për ata që hanin cofëtina.
- Romët nuk lejohen të martohen me njëri tjetrin.
- “Jurassores” (gjyqtarët e qarkut) duhet të raportojnë çdo muaj për mënyrën e jetesës së romëve.
- Numri i muzikantëve romë ishte i kufizuar.
- Fëmijët romë prej moshës 4 vjeçare e më lart duhet të shpërndaheshin nëpër qytezat fqinje, së paku çdo dy vjet.

III. 4

(shkurtuar dhe përkthyer nga Mayerhofer 1988, f. 27f.)

III. 5

Djali i Maria Theresia, Josef II

(nga Vacha 1992, f. 322)

mohohej e drejta e pronësisë së kuajve dhe qerreve në mënyrë që të parandalohej “nomadizmi” i tyre. Për më tepër, romëve u jepej toka dhe fara ndërsa ata ishin përgjegjës për të paguar haraç nga të mbjellat e tyre sikurse subjektet tjera të mbretërisë. Nga ata pritej të ndërtonin shtëpitë dhe duhej të kërkonin leje dhe të tregojnë qëllimin e saktë nëse ata dëshironin të braktisnin fshatrat e tyre.

Në dekretin e dytë (1761) shprehja “Zigani”, që shpesh përdorej për romët në atë kohë, u zëvendësua me shprehjet “Ujpolgár” (hungarisht për “qytetarin e ri”), “Ujparasztok” (“fermeri i ri”), “Ujmagyar” (“hungarezi i ri”) ose “Ujlakosok” (apo latinisht “Neocolonus”, për “ardhësin e ri”). Nga ata pritej të hiqnin dorë nga mënyra e tyre e jetës, së bashku me emrin e tyre të vjetër, me qëllim të përshtetimit të procesit të integritimit. “Djemtë ciganë” do të mësonin një zanat ose do të rekrutoheshin për shërbime ushtarake në moshën gjashtëmbëdhjetë vjeçare nëse ishin të gatshëm për shërbim.

Në vitin 1767 Maria Theresia tërhoqi juridiksionin nga vojvodët dhe të

gjithë “Ciganët” iu nënshtuan juridiksionit lokal (dekreti i tretë). Në të njëjtën kohë, ata ishin urdhëruar të regjistroheshin dhe, bazuar në këtë regjistrim, rekrutimet ishin kryer për herë të parë.

Dekreti i katërt, i nxjerrë në vitin 1773, ndalonte martesat në mes të romëve. Martesat e përziera inkurajoheshin përmes subvencioneve. Sidoqoftë, leja për tu martuar përcaktohej përmes vërtetimit të “mënyrës së duhur të jetesës dhe njohurisë së doktrinës religjioze katolike”. Pasi që perandoresha dhe këshilltarët e saj ishin të mendimit që “civilizimi” i “Ciganëve” ishte baza për një “vendbanim” të suksesshëm, ajo urdhëroi që të gjithë fëmijët më të vjetër se pesë vjet duhej të merrreshin nga prindërit e tyre dhe t’i dorëzoheshin familjeve të fermerëve hungarez, të cilët do të ishin përgjegjës për edukimin e tyre të krishterë dhe do të kompensoheshin me pagesë. Fëmijët duhej të rriteshin të izoluar nga prindërit e tyre në komitatuese (njësi administrative) të ndryshme, të shkonin në shkollë dhe më vonë të mësonin një zanat ose të bëheshin fermerë. [III. 3]

SUKSESI I VOGËL

Edhe pse pasardhësi i Maria Theresia, Josef II (1780-1790), liroi romët e Bukovinës që kishin jetuar në varësi të plotë, ai vazhdoi politikën e asimilimit të filluar nga nëna e tij. Të nxjerra në vitin 1783, udhëzimet “de Domiciliatione et Regulatione Zingarorum” përforcuan asimilimin në mënyrë edhe më të ashpër. Jo vetëm që kishte më tepër kufizime – siç ishte adoptimi i detyrueshëm i veshjes dhe gjuha e popullsisë fshatare – ndaj romëve, por ata edhe ishin të kërcënuar me dënime të ashpra për veprimet kundër këtyre kufizimeve. Për shembull, për përdorimin e “gjuhës Cigane”, ligji parashihte fshikullim prej 24 goditjeve. Përkundër sanksioneve të urdhëruara në rast të shkeljeve, masat shtrënguese të shqiptuara nga Maria Theresia dhe Joseph II ishin efektive vetëm deri në një shkallë të caktuar. Ata patën sukses të përhershëm vetëm në Burgenlandin e sotshëm, ku romët në fakt u vendosën dhe qëndruan deri në ditët e sotme. Një

Një kujtim udhëtimesh i shkruar nga një shkrimtar francez i shekullit të 19-të rikujton përjetimet e tmerrshme që “vjedhjet” e fëmijëve romë kishin lënë në të:

“Në një ditë, të tmerrshme për atë popull, ditë që ata ende e kujtojnë me tmerr, ushtarët u shfaqën me qerre dhe morën të gjithë fëmijët e romëve, prej atyre që posa ishin larguar nga gjiri i nënës deri tek ata që posa ishin martuar, që ende ishin me rroba martesore. Dësh-

përimi i popullit të mjerë nuk mund të përshkruhet. Prindërit hodhën veten në tokë para ushtarëve, dhe u kapën për qerre që morën fëmijët e tyre. Ata ishin dëbuar me shkop dhe doreza pushke, dhe pasi që ata nuk mund të përcillnin qerret që mbanin pasuritë e tyre më të vlefshme

– fëmijët e tyre të vegjël – shumë prindër menjëherë bënë vetëvrasje. Zigans (“Ciganët”) nuk mund të bindeshin për moralin e lartë që u predikohej, e as për dobishmërinë e sakrificave të tyre.”

III. 6

(përkthyer nga Mayerhofer 1988, f. 26)

numër i madh i romëve u asimiluan me sukses atje: shpesh fëmijët nuk u kthyen tek prindërit e tyre, qëndruan në ferma të prindërve të tyre adoptues ose mësuan një zanat dhe u martuan në ndonjë familje jo-rome. Në disa qyteza romët u asimiluan tërësisht në popullsinë fshtare. Procesi i asimilimit pasqyrohet në zhdukjen eish emrave shumëfarësh familjare në rekrutimet e “Ciganëve”.

Sidoqoftë, në territoret tjera të perandorisë, romët rezistuan ndaj mënyrës së jetesës të urdhëruar nga shteti, ata shmangën masat e ashpra të detyrueshme dhe morën rrugën prapë. Shtetit në këtë kohë i mungonin resurset e nevojshme humane për të përkthyer rregulloret në vepra ose për t’i kthyer romët që kishin ikur. Për më tepër, pasi që në përgjithësi ato ishin plotësuar sipas pritjeve të autoriteteve, listat e rekrutimit shpesh nuk tregonin nevojën për veprim. [Illi. 3, 4, 6]

TENTIMET E DËSHTUARA NË SPANJË DHE GJERMANI

Mbreti liberal spanjoll Charles III (Carlos Tercero) tentoi të “civilizoi” “Ciganët” në të njëjtin vit sikurse edhe Joseph II (1783). Në 44 nenet të Pragmatica-së së tij ai ndaloi bredhjen e tyre, përdorimin e gjuhës së tyre (“el caló”), veshmbathjen e tyre tipike, dhe tregtinë me kuaj si dhe zanatet e tyre shëtitëse. Mbreti dëshironte që “Gitanos” të vendoseshin në një vend që ata dëshironin dhe të ushtronin profesione “të duhura”. Këto masa do të dësh-tonin sepse ato ishin refuzuar edhe nga pjesa tjetër e popullsisë – qytezat dhe qytetarët e tyre refuzuan t’i merrnin romët dhe t’i punësonin ata. “Gitanos” vazhduan të ushtronin zanatet e tyre shëtitëse por nën kushte edhe më të vështira dhe më të varfra.

Në Gjermani u ndërmorën masat e ngjashme, edhe pse në një shkallë më të vogël. Disa sovranë tentuan t’i detyronin “Ciganët” të vendoseshin në territoret e tyre, siç ishte Konti i Wittgenstein, i cili ndërtoi “vendbanimin e Ciganëve” Saßmannshausen në vitin 1771. Friedrich II i Prusisë, një bashkëkohës dhe kundërshtar i Maria Theresia, themeloi “vendbanimin e Ciganëve” Friedrichslohra në një zonë të largët afër Nordhausen në vitin 1775 me qëllim të vendosjes së përhershme të grupeve Sinti të cilin kishin “bredhur vendin si lypës dhe vjedhës”. Përpjekja për transformimin e Sinti, siç ishte ideja e shtetit, në popull të “pastër, përshtatshëm, dëgjueshëm dhe zellshëm” dështoi shumë keq. Pas vitit 1830 të rriturit ishin dërguar në shtëpi korrektimi ndërsa “Martinsstift” (manastir) në Erfurt kujdesej për fëmijët.

Bibliografia

Fraser, Angus (1992) The Gypsies. Oxford / Cambridge: Blackwell | *Heinschink, Mozes F. / Hemetek, Ursula (eds.) (1994) Roma. Das unbekannte Volk. Schicksal und Kultur. Wien: Böhlau* | *Mayerhofer, Claudia (1988) Dorfzigeuner. Kultur und Geschichte der Burgenland-Roma von der Ersten Republik bis zur Gegenwart. Wien: Picus* | *Rommel, Franz (1993) Die Roma Rumäniens. Volk ohne Hinterland. Wien: Picus* | *Vacha, Brigitte (ed.) (1992) Die Habsburger. Eine europäische Familiengeschichte. Graz: Styria* | *Vossen, Rüdiger (1983) Zigeuner. Roma, Sinti, Gitanos, Gypsies zwischen Verfolgung und Romantisierung. Frankfurt am Main: Ullstein*

© Këshilli i Evropës. Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të përkthehet, riprodhohet apo transmetohet në çfarëdo forme apo me çfarëdo mjete, elektronike (CD-Rom, Internet, etj.) ose mekanike, përfshirë fotokopjimi, incizimi apo sistemi i ruajtjes ose mbajtjes së informatave, pa lejen paraprake me shkrim nga Divizioni i Botimit, Drejtoria e Komunikimit (F-67075, Strasbourg cedex ose publishing@coe.int)

PROJEKT PËR EDUKIMIN E FËMIJËVE ROMË NË EVROPË
<http://www.coe.int/education/roms>

[romani] PROJECT <http://romani.uni-graz.at/romani>